

Beleidsmonitoring ter evaluatie van het ANLb

Erik Kleyheeg & Roos Reinartz

Kennisbijeenkomst Monitoring
Weidevogels, 3 november 2022



Sovon



Waar stonden we in 2015?

- **Afnames** van bijna alle weidevogels
- Nederlandse overheid wordt aangesproken op **verantwoordelijkheid**
- Agrarisch natuurbeheer voor deze soorten belangrijkste **beleidsinstrument** buiten natuurgebieden
- Nieuwe insteek: het huidige **ANLb** (vanaf 2016)
- **Effectiviteit** moet omhoog!
- Dus: monitoring nodig van *effectiviteit van ANLb als beleidsinstrument voor bescherming van landelijke populaties* weidevogels/boerenlandvogels

Beleidsmonitoring

NEM

- Landelijke (en provinciale) trends
- Binnen en buiten ANLb (voor vergelijking)
- Onafhankelijk
- Gestandaardiseerd
- Alle ANLb doelsoorten



Netwerk Ecologische Monitoring (NEM)

- Meetnetten voor broedvogels en niet-broedvogels
- Broedvogelmonitoring gebaseerd op BMP en MAS
- Trendberekeningen door CBS

Doel beleidsmonitoring

Twee meetdoelen:

- **Ontwikkeling** van relevante vogelsoorten in **aantal en/of verspreiding** onder invloed van ANLb op landelijke schaal
- **Verschil in ontwikkeling** in aantal en/of verspreiding van deze vogelsoorten tussen gebieden met én zonder ANLb (referentiegebieden)



Beleids- vs. beheermonitoring

- **Beleidsmonitoring:** wat is de ecologische effectiviteit van het beheer, op basis van ontwikkelingen van populaties?
 - Op landelijk niveau, provincies zijn verantwoordelijk
 - **ANLb-gebieden vs. referentiegebieden:** verschil in ontwikkeling(trends)
 - Krijgen de kwetsbare soorten van de Vogelrichtlijn de beoogde impulsen?
- **Beheermonitoring:** leidt het beheer tot de gewenste resultaten, ligt het op de juiste plek, hoe kan het beheer worden geoptimaliseerd?
 - Veldinventarisaties om te bepalen of gevoerde beheer tot gewenste resultaat leidt
 - Vinger aan de pols om te bepalen of beheer moet worden aangepast (bijv. of er al gemaaid mag worden op percelen met rustpakketten)
 - Verantwoordelijkheid van de collectieven

Methode beleidsmonitoring

- Doelsoorten en meetnetten
- Criteria voor meetpunten (toekenningssystematiek)
- Werving, opleiding en binding vrijwilligers
- Monitoring van broedvogels
- Monitoring van niet-broedvogels



Doelsoorten en meetnetten

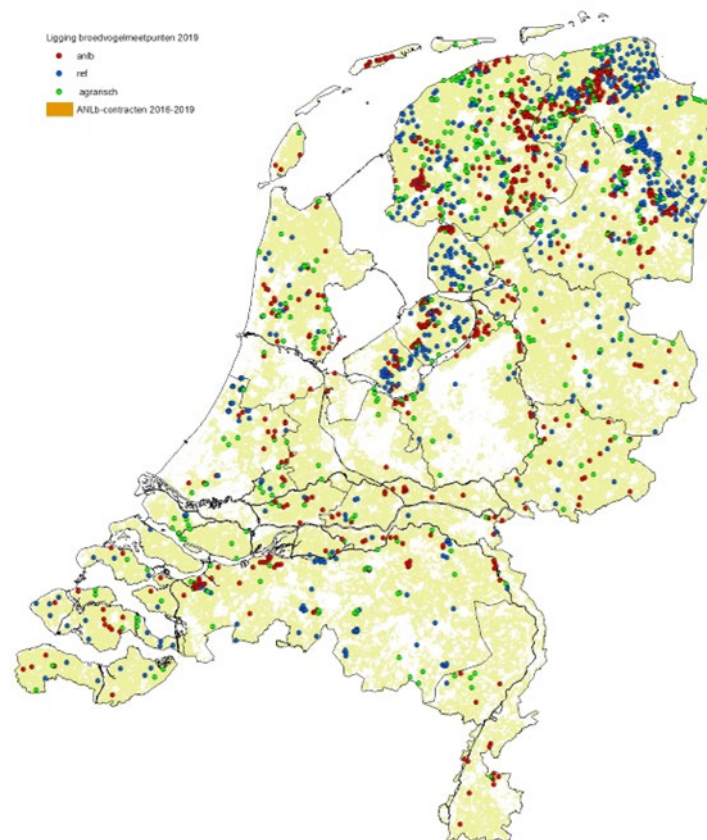
Doelsoort	BMP	LSB	KOL	WAVO	PTT	Doelsoort	BMP	LSB	KOL	WAVO	PTT	Doelsoort	BMP	LSB	KOL	WAVO	PTT
Blauwe Kiekendief				x	x	Keep					x	Scholekster	x				
Boerenzwaluw	x					Kemphaan		x				Slobeend	x				
Boompieper	x					Kerkuil			x			Spotvogel	x				
Braamsluiper	x					Kievit	x					Spreeuw	x				
Geelgors	x				x	Kleine Zwaan				x		Steenuil		x	x		
Gekraagde Roodstaart	x					Kneu	x					Torenvalk	x				
Gele Kwikstaart	x					Koekoek	x					Tuinfluitier	x				
Goudplevier				x	x	Koperwiek					x	Tureluur	x				
Graspieper	x					Kraanvogel				x		Veldleeuwerik	x				x
Grauwe Gors		x			x	Kramsvogel		x			x	Velduil		x		x	x
Grauwe Kiekendief		x				Kwartel	x					Visdief		x			
Grauwe Klauwier		x				Kwartelkoning		x				Waterhoen	x				
Grauwe Vliegenvanger	x					Patrijs	x					Watersnip	x				
Groene Specht	x					Purperreiger		x				Wielewaal	x				
Groenling	x					Ransuil	x					Wintertaling	x				
Grote Lijster	x					Ringmus	x					Witte Kwikstaart	x				
Grutto	x					Roek		x				Wulp	x				
Houtduif	x					Roodborsttapuit	x					Zomertaling	x				
Huismus	x					Rotgans				x		Zomertortel	x				
Huiszwaluw		x				Ruigpootbuizerd				x	x	Zwarte Stern		x			

Criteria voor meetpunten

CBS berekent trends o.b.v. 'strata'

Criteria voor toekenning ANLb- en referentiemeetpunten:

1. Minimaal 75% van meetpunt bestaat uit agrarisch gebied
2. Maximaal 5% van meetpunt bestaat uit gerealiseerde NNN
3. ANLb-meetpunten: Voor minimaal 10% van oppervlakte is een beheerovereenkomst in het kader van ANLb afgesloten
4. Referentiemeetpunten: Hierin mogen geen ANLb-overeenkomsten liggen



Figuur 1. Ligging ANLb- (rood) en referentiemeetpunten (blauw) in 2019.

Werving, opleiding en binding van vrijwilligers



© Kees Rosenbrand

- Elk jaar wervingsactiviteiten en cursussen om nieuwe tellers op te leiden
- In seizoen 2020/21 ook de toevoeging van online cursussen
- Over het algemeen voldoende tellers
- Alleen niet voor broedvogelmonitoring in droge dooradering. Werving in wat 'saaiere' landschappen is moeilijk

Monitoring van broedvogels

- Op basis van **meetnet broedvogels (BMP)** & **meetnet agrarische soorten (MAS)**
- Een soort moet op **tenminste 60 meetpunten** zijn vastgesteld om voldoende onderbouwde uitspraken te doen over effectiviteit ANLb*
- In seizoen 2020/21 gold dit voor:
 - 15 soorten in zowel ANLb- als referentiegebied.
 - 19 soorten in alleen ANLb-gebied
 - 24 soorten in geen van beide gebieden

* D.w.z. voor de klassieke trendberekeningen.
Samen met CBS kijken we naar alternatieven



Monitoring van broedvogels

Tabel 2. Voorlopig overzicht van het aantal meetpunten waarop broedvogelsoorten in 2021 zijn vastgesteld (uit Sovon-rapport 2022/09). Indien groen gearceerd is het aantal positieve meetpunten meer dan 60.

Doelsoorten	ANLb	Referentie	Doelsoorten	ANLb	Referentie
Krakeend	179	85	Veldleeuwerik	144	91
Wintertaling	16	5	Boerenwaluw	34	29
Wilde Eend	176	133	Boompieper	10	9
Zomertaling	37	6	Graspieper	185	100
Slobeend	109	21	Gele Kwikstaart	200	154
Kuifeend	120	67	Witte Kwikstaart	78	73
Torenvalk	20	13	Gekraagde Roodstaart	25	16
Patrijs	29	29	Roodborsttapuit	84	68
Kwartel	23	27	Grote Lijster	14	12
Fazant	62	60	Spotvogel	39	25
Waterhoen	68	37	Braamsluiper	22	20
Meerkoet	145	78	Grasmus	146	116
Scholekster	246	144	Tuinfluit	27	18
Kievit	278	163	Grauwe Vliegenvanger	7	11
Watersnip	17	3	Wielewaal	6	3
Grutto	176	32	Spreeuw	32	32
Wulp	56	38	Huismus	41	40
Tureluur	182	47	Ringmus	29	25
Houtduif	89	88	Groenling	34	31
Koekoek	26	20	Kneu	91	64
Ransuil	2	0	Geelgors	38	36
Groene Specht	33	22			

Monitoring van broedvogels

Conclusies en aandachtspunten:

- Sommige doelsoorten komen nauwelijks voor in referentiegebieden vanwege hun habitateisen (Bijv. Zomertaling, Watersnip).
- Sommige soorten zijn inmiddels (bijna) te zeldzaam (Zomertortel, Patrijs).
- Aantal 'positieve' meetpunten per soort neemt toe met het aantal jaren dat er gemonitord wordt.
- Meer meetpunten in leefgebied droge dooradering nodig.
- Meer meetpunten nabij erven nodig vanwege toevoegen erfvogels als doelsoorten in 2017.

Broedvogels buiten BMP/MAS

- **Kolonievogels:** voor Huiszwaluw en Roek zijn er voldoende kolonies in ANLb- en referentiegebied. Voor Purperreiger, Visdief en Zwarte Stern niet.
- **Zeldzame broedvogels:** Kramsvogel en Kempphaan (en in 2020 ook Velduil) te zeldzaam in agrarisch gebied. Grauwe Gors geen jaarlijkse broedvogel meer.
- **Meetnet Nestkaarten:** voor beide soorten (Steenuil, Kerkuil) voldoende gegevens beschikbaar om analyse van ANLb-beleid te maken
- Evaluatie van zeldzame doelsoorten is maatwerk, vaak gebaseerd op specifieke expertise over de soort.

Niet-broedvogels: watervogels



- Onderdeel van reguliere watervogelmonitoring, die 1 keer per maand gedaan wordt (sept - apr). Tellers worden gestimuleerd om waarnemingen van ANLb niet-broedvogel doelsoorten op stipniveau in te tekenen.
- Aandeel ingetekende vogels per ANLb-soorten is geleidelijk toegenomen (van 13% in 2016/17 naar 53% in 2020/21).
- Groepsgrootte binnen en buiten ANLb als maat voor evaluatie.
- Aantal waarnemingen op stipniveau in ANLb-gebied laag t.o.v. referentiegebied vanwege gering aanbod winterpakketten.

Niet-broedvogels: watervogels

Aandachtspunten:

- Focus op de 4 minder schaarse soorten (Blauwe Kiekendief, Goudplevier, Kleine Zwaan, Rotgans)
- Testen van effectiviteit ANLb door:
 - Kijken naar verdeling vogels over oppervlakte beschikbare ANLb vs. regulier agrarisch gebied.
 - (Trends in) groepsgrootte van doelsoorten te vergelijken tussen ANLb en referentie. Kan niet voor Blauwe Kiekendief, leeft solitair in winterseizoen.
- Waarnemers blijven stimuleren om waarnemingen op stipniveau in te voeren.

Niet-broedvogels: wintervogels

- Onderdeel van **Punt-Transect-Tellingproject (PTT)** of **Meetnet Wintervogels**.
- Aantal PTT-routes is sterk toegenomen sinds start ANLb-beleidsmonitoring in 2016.
- **116 positieve punten nodig** voor voldoende statistische zeggingskracht op soortniveau (CBS). Wordt **voor geen van de doelsoorten gehaald** door gebrek aan meetpunten met 10% oppervlak ANLb-winterpakketten. Eventueel criterium aanpassen naar aanwezigheid ANLb-winterpakket.



taxifraga - Piet Munsterman

Zomer vs. winter ANLb-pakketten

Ligging ANLb-pakketten relevant voor broedvogels
in 2018 (Kleyheeg & Zoetebier, 2019)



Ligging ANLb-pakketten relevant voor wintervogels
in 2018 (Kleyheeg & Zoetebier, 2019)



Niet-broedvogels: wintervogels

Aandachtspunten:

- Behalen minimum aantal positieve punten (116) is een uitdaging vanwege het geringe oppervlakte ANLb-gebied met winterpakketten en de schaarsheid van de meeste doelsoorten.
- Oplossingen kunnen zijn:
 - Effect ANLb beoordelen op basis van niet-doelsoorten, echter behoren hier ook 'schadesoorten' (Grauwe gans, Knobbelswaan) toe, die met het oog op draagvlak beter niet meegenomen kunnen worden.
 - Effect ANLb niet analyseren op (doel)soortniveau, maar op basis van aantal getelde doelsoorten per meetpunt. Bij hoge effectiviteit ANLb zal aantal soorten op ANLb-metpunten hoger zijn dan op referentiepunten. Hiervoor wel voldoende meetpunten.
- Aantal getelde routes/telpunten neemt met ong. 8% per jaar toe, biedt perspectief.

En nu?

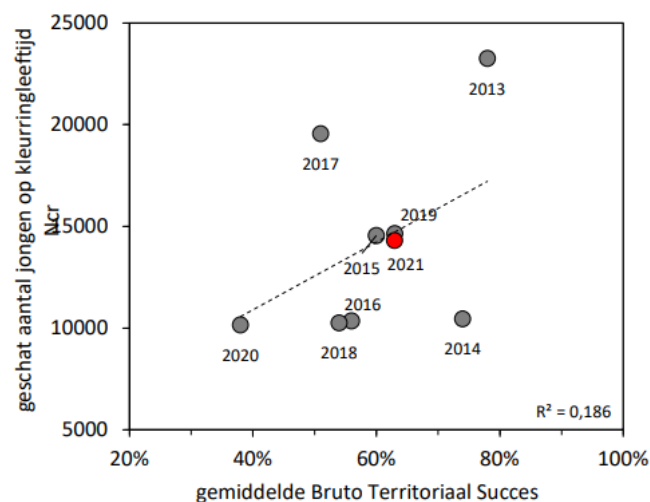
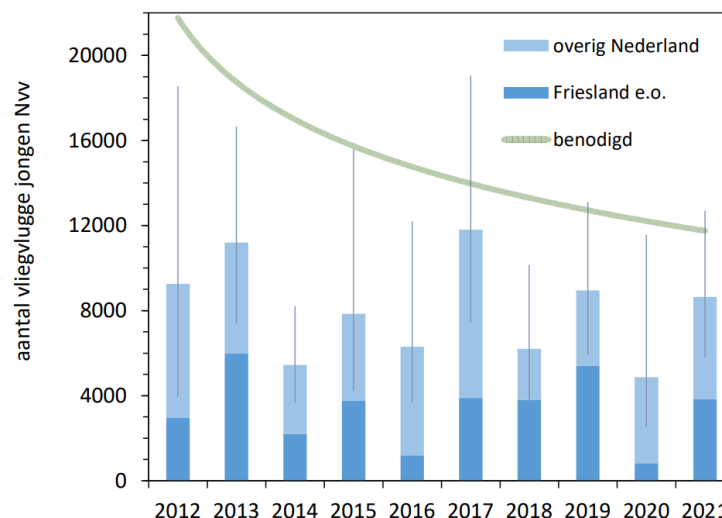
- In **2020 eerste evaluatie ANLb**.
- Dit was een evaluatie van het stelsel an sich (liggen de pakketten op de goede plek, is de participatie van boeren toegenomen e.d.): **toen nog geen conclusies mogelijk over ecologische effectiviteit**
- **Volgende evaluatie** voorzien voor **2023**, in samenwerking met CBS



© Saxifraga - Martin Mollet

In het kort: reproductie Grutto

- Tellingen van uitgevlogen Grutto's op verzamelplaatsen
- Berekeningen op basis van kleurringdichtheid
- Anjager Gerrit Gerritsen (voormalig VBN), analyses door Hans Schekkerman (Sovon), i.s.m. RUG, grotendeels uitgevoerd door vrijwilligers
- Aanvullend op BTS
- Staat er volledig los van de beleidsmonitoring!



In het kort: reproductie Grutto



Lezing 4, Broedsucces bepalen na onderzoek geringde jonge grutto's



Stichting Landschap ...
587 subscribers

Subscribe

1



Share



www.youtube.com/watch?v=QCEs1Or9VMU

Referenties

- KLEYHEEG E. & ZOETEBIER D. 2019. Toekenning meet- en telpunten van wintervogels, watervogels en gebiedsdekkend getelde broedvogels in het kader van de beleidsmonitoring ANLb. Sovon-notitie 2019/69. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SCHEKKERMAN H., GERRITSEN G.J. & HOOIJMEIJER J. 2021. Jonge Grutto's in Nederland in 2021: een aantalsschatting op basis van kleurringdichtheden. Sovon-rapport 2020/78, Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- TEUNISSEN W., VOGEL R., & ZOETEBIER D. 2018. Toekenning meetpunten van broedvogels in het kader van de beleidsmonitoring ANLb. Sovon-notitie 2019/69. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- VOGEL R., BOELE A., VAN BRUGGEN J., GOFFIN B., DE JONG A., VERGEER J., VAN WINDEN E. & ZOETEBIER D. 2022. Beleidsmonitoring van vogels in het kader van ANLb in 2021: samenvatting van de verrichte werkzaamheden. Sovon-rapport 2022/09. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.